

ספורט וטרור – מדיניות ארגוני הספורט הבין-לאומיים בנושא קיום אירועי ספורט בזמני טרור בישראל

אילן תמיר ויאיר גלילי

תקציר

גל פיגועי הטרור הפלסטיני בישראל, כחלק מאירועי אינתיפאדת אל-אקצה שהחלה באוקטובר 2000, גבה מהחברה הישראלית מחיר יקר כמעט בכל תחומי החיים, מתחושת הביטחון האישי דרך היציבות הכלכלית והפוליטית ועד לאספקטים תיירותיים ותרבותיים. מוסד הספורט בישראל נפגע מאוד אף הוא לאחר ששחקנים וקבוצות בענפים שונים ביקשו שלא לקיים תחרויות בישראל, בעיקר מחשש לביטחונם של הספורטאים והצופים. המציאות העולה מן המחקר הנוכחי מלמדת כי בענפים מסוימים התקיימו אירועי ספורט בין-לאומיים גדולים בארץ, ואילו בענפים אחרים נאלצו קבוצות ישראליות לארח משחקים מחוץ למדינה. ראיונות עם ראשי האיגודים הבין-לאומיים ועם ראשי התאחדויות בישראל מבהירים את מקומם המרכזי של שיקולים זרים לספורט בקבלת ההחלטות ביחס לסוגיה הישראלית, כמו הבעת מחאה על מדיניותה של ישראל בסוגיה הפלסטינית באמצעות "חרם ספורטיבי", ניסיון להשיג יתרון ספורטיבי על ידי ביטול יתרון הביתיות, ובעיקר טיבן של מערכות יחסים בין-אישיות. מוקד הדיון במחקר הוא אפוא הבעייתיות הנובעת מהשארית החלטות ביטחוניות ופוליטיות במהותן בידי ארגוני ספורט.

מילות מפתח: ספורט, טרור, ארגוני ספורט, חברה ישראלית.

גל פיגועי הטרור בישראל שהחל באוקטובר 2000 כחלק מהמאבק הישראלי-פלסטיני גבה מהחברה הישראלית מחיר יקר בכל תחומי החיים. מוסד הספורט נפגע מאוד גם הוא כאשר קבוצות בענפים שונים ביקשו שלא להגיע לישראל, בעיקר מחשש לביטחונם. בשנים 2001 עד 2004 נקטו איגודי הספורט הבין-לאומיים מדיניות שונה, ולעומת איסור על קיום אירועי ספורט בענפים מסוימים, היו ענפים שבהם שחקנים וקבוצות הוכרחו להגיע לישראל ומי שסירב – נקנס. גם בהשוואה להתנהלות הארגונים במקרים דומים בעולם בלט חוסר העקיבות. במפעלי הכדורגל למשל לא הורשו קבוצות ישראליות לשחק בביתן כשלוש שנים. ההתאחדות האירופית (אופ"א) נקטה גישה מחמירה גם כשהמתיחות הביטחונית דעכה ואף שקבוצות כדורגל מחו"ל הביעו נכונות להגיע לישראל. בד בבד עם ההצהרות בדבר חשיבות קיום משחקי כדורגל בזמני טרור, כפי שעשתה אופ"א לאחר פיגוע במדריד (מרס 2004), המשך הארגון לשדר מסרים הפוכים לישראל כשלא אישר קיום משחקים בין-לאומיים בתחומה. במאמר הנוכחי אנו מבקשים, על סמך ראיונות עם ראשי האיגודים הבין-לאומיים וראשי התאחדויות בישראל, להציג את הקריאות הסותרות ואת המוסר הכפול שנקטו ארגוני

ספורט בעולם בנוגע לסוגיית אירוח אירועי ספורט בישראל. כדי לעשות כן נדון תחילה במונח טרור ובהקשרו לעולם הספורטיבי. על רקע ההשלכות המקצועיות, הכלכליות והפוליטיות של אירוח אירועי ספורט במדינה ריבונית, כפי שיובהרו במאמר זה, אפשר להבין לעומק את המשמעויות של המדיניות הסותרת שנקטו ארגוני הספורט השונים. בלבו של המחקר נעמוד על ההבדלים המהותיים ביחסן של התאחדויות ספורט שונות אל יכולות האירוח של ישראל בעת התקפות הטרור והמשמעויות הטמונות בכך.

הגדרת הטרור

טרור הוא פעולה אלימה או איום בפעולה אלימה, שנועד ליצור פחד או שינוי במדיניות וצייתנות אצל הקרבן. הטרור פוגע בדרך כלל בחפים מפשע או בסמלים מייצגים. מטרתו אינה לפגוע במשאבים החומריים של המדינה, אלא במטרות שהפגיעה בהן תיצור פחד ובהלה וכן בסמלי המדינה. את דרך הטרור עשויים לנקוט מדינות ומשטרים או ארגונים ופרטים המונעים על ידי אידאולוגיה משותפת (גנור, 1994, 1999; דרור, 1972).

אין כל ספק כי סדרת הפיגועים הגדולים נגד ארצות הברית ב-11 בספטמבר 2001 הפכו את הטרור לנושא מרכזי בסדר היום הפוליטי של מרבית מדינות המערב. ממטרד טקטי הפך הטרור הבין-לאומי לאיום אסטרטגי (ידלין, 2004). למרות זאת ההגדרה של מושג הטרור נותרה נושא למחלוקת בין גורמים רבים, עד שחלק מההגדרות המוצעות סותרות לעתים זו את זו (גנור, 1999). הוויכוח אינו תאורטי בלבד משום שלהגדרה יש השלכות מעשיות, בעיקר באשר לדרכי ההתמודדות עם האיום. במצב של חוסר אחידות בהגדרת הטרור אי אפשר להטיל את האחריות על ארגונים או על מדינות התומכות בהם (שם). בניגוד ללוחמת הגרילה, המזכירה את הטרור בכמה מובנים, הרי שהטרור איננו מגביל את עצמו למטרות לוחמניות או לסמלי צבא. מטרותיו הן לרוב אזרחיות מתוך כוונה לייצר אמירה פוליטית, חברתית או כלכלית. ברור אפוא כי לתודעה התקשורתית של פעולת הטרור יש משמעות קריטית (וימן, 2004).

מגוון הפעולות שנוקטים ארגונים יכול לנוע מפגיעה מזדמנת וספונטנית בעוברי אורח ועד לסדרות פיגועים משולבות ומתוככמות ביעדים אזרחיים ושלטוניים. בתוך מוכרות עשרות דרכי פעולה וטכניקות מגוונות. פיגועי הטרור של הארגונים האסלאמיים בשנים האחרונות הציבו ללא ספק רף חדש לאיומים האפשריים ולכמות הנפגעים הפוטנציאלית. הדבר הביא בין השאר למאמצים מודיעיניים מוגברים, היערכות אבטחתית חסרת תקדים באתרים תיירותיים וסמלי שלטון, ואפילו לשינוי מדיניות ההגירה של מדינות רבות במערב, שהחלו להקשיח עמדותיהן בנוגע להכנסת מהגרים בשעריהן (פיין, קניג ואבן, 2002).

בהקשר הישראלי שימוש בטרור כאמצעי להשגת יעדים פוליטיים מוכר מיומה הראשון של המדינה, ואף טרם הקמתה. כבר בשנות ה-20 וה-30 של המאה הקודמת, לאחר סיום השלטון העות'מאני והגברת העלייה היהודית לישראל, אופיינה מערכת היחסים בין האוכלוסייה היהודית לערבית באי-שקט. המאורעות שפגעו קשות ביישוב היהודי בשנים אלו כוונו

למעשה בעיקר נגד השלטון הבריטי והמדיניות שניהל (דסקל, 2004). הקמת המדינה ובעיקר תוצאות מלחמת ששת הימים העמיקו את השבר בקרב הפלסטינים. הקמתו של אש"פ (ארגון לשחרור פלשתיין) בשנת 1964, על ארגונו וזרועותיו הצבאיות, היה ביטוי להכרה פלסטינית בקושי להכניע את ישראל בכוח הזרוע בלבד. משך כל שנותיו ביצע אש"פ פיגועי טרור נגד ישראל, בגבולות המדינה ומחוצה לה. המאבק הגיע לשיאו בשתי האינתיפאדות, שבהן נהרגו אלפי חיילים ואזרחים משני הצדדים.

ספורט וטרור

רצח 11 הספורטאים הישראליים במשחקים האולימפיים במינכן בשנת 1972 הפך ללא ספק לאירוע מכונן בתפיסת אבטחת הספורט והאיומים כלפיו. חברי ארגון "ספטמבר השחור" הפלסטיני חדרו למגורי המשלחת הישראלית בכפר האולימפי בזמן המשחקים ורצחו שני חברי משלחת. עוד תשעה הרוגים התווספו למניין לאחר ניסיון הצלה כושל של המשטרה הגרמנית בשדה התעופה. לאחר יום של השהיה חזרו המשחקים למסלולם המתוכנן בטענה כי ההצגה חזקה מהטרור ולכן חייבת להימשך (אלפרוביץ', 2002). האירוע במינכן ועמו הפיגוע במשחקי אטלנטה 1996, שבו נהרג אדם אחד ונפצעו עשרות מפיצוץ מטען, נותרו כמעט היחידים שנחרטו בזיכרון הקולקטיבי כפיגועים שכוונו ליעדים ספורטיביים. בפועל המספרים גדולים בהרבה ולפיכך מחייבים גם הסבר תאורטי לתופעה.

לואיס מיזל (Mizell), שהיה בעברו איש מודיעין וסוכן מיוחד של מחלקת המדינה האמריקאית, מנה מאז הפיגוע בספורטאים הישראלים במינכן יותר מ-170 פיגועי טרור אשר כוונו כלפי ספורטאים או מפגשי ספורט (Clark, 2004; Yaeger, 2004). ב-1987 למשל יוחס פיצוץ מטוס "איר-קוואה" לטרוריסטים צפון-קוראניים שביקשו לפגוע בהכנות למשחקים האולימפיים בסיאול שבדרום-קוראה (Haigh, 2004). שלוש שנים לאחר מכן נהרג אדם ואחרים נפצעו בפיצוץ במשחק בייסבול בציילה (Yaeger, 2004). במאי 2002 פוצץ ארגון הטרור הבאסקי ETA מכונית תופת סמוך לאצטדיון הכדורגל של ריאל מדריד, בעת שאוהדי הכדורגל הגיעו למקום לקראת המשחק נגד היריבה המושבעת מברצלונה. מהפיצוץ נפגעו 17 אוהדים. כמעט שנתיים לאחר מכן פוצץ ארגון יוני שלוש מטענים באתונה בניסיון להרחיק מהמשחקים האולימפיים "קפיטליסטים ותיירים מהמערב" (פרי וצנציפר, 06.05.2004). אלו כמובן מקצת האירועים שהתרחשו בפועל, אך מלבדם קיימים עוד איומים רבים, התרעות מודיעיניות וכמובן סיכולים רבים שמונעים מכוונת הטרוריסטים להפוך לידי פיגוע: מחבל שנעצר בדרכו לפיגוע התאבדות באצטדיון "טדי" בירושלים (חסיד, 2003), 15 חשודים שנעצרו בפורטוגל ערב פתיחת משחקי אליפות אירופה בכדורגל בחשד לחברות בארגון אל-קאעידה ומחבלים שתכננו לפגוע ב"אולד-טרפורד", אצטדיונה הביתי של אימפריית הכדורגל מנצ'סטר יונייטד – אלה הן רק דוגמאות בודדות לתופעה הנרחבת. הדברים הגיעו לשיאם כאשר מירוץ ה"ראלי דאקאר" היוקרתי בוטל בשנת 2008, לראשונה לאחר שלושים שנה, בעקבות איומי טרור של ארגון אל-קאעידה.

הצלחת הטרור במינכן בהעלאת הסוגיה הפלסטינית לסדר היום הבין-לאומי הופנמה על ידי ארגוני טרור רבים (Gilgoff, 2004). מנגד גם מארגני אירועי הספורט הגדולים לא נשארו אדישים לנוכח הכוונות הברורות של ארגוני הטרור. הביטוי המידי לכך היה בהגדלה משמעותית של התקציבים והיערכויות אבטחתיות חסרות תקדים לקראת אירועי ספורט חשובים. רק לשם המחשה, תקציב האבטחה במשחקים האולימפיים אתונה (2004) עמד על יותר ממיליארד אירו, שהם כ-20% מתקציב המשחקים הכולל (Clark, 2004). לאורך הכפר האולימפי וברחבי העיר סירו כ-70,000 שוטרים ואנשי אבטחה, ולאורכם של חופי הים פטרלו כ-50 אניות (Yaeger, 2004). סוללות טילי פטריוט הוצבו באזור אתרי המשחקים כחלק מן האבטחה האווירית ומטוסים של נאט"ו חגו בשמי אתונה. הצופים נאלצו להגיע מוקדם למשחקים ולעבור בידוק קפדני. נוסף על כך הוצבו ברחבי הכפר האולימפי ובעיר כ-1,500 מצלמות וידאו (Clark, 2004). פוליסת הביטוח של הוועד האולימפי הבין-לאומי, כפועל יוצא מהחשש מפני אירוע טרור במשחקים, עמדה על כ-170 מיליון דולר למקרה שהמשחקים יידחו, יתבטלו, או יופרעו על ידי מלחמה, אסון טבע או התקפת טרור (Haigh, 2004).

מסגרת תאורטית להסבר הקשר בין ספורט לטרור

בניסיון לנתח את הגורמים שהפכו את הספורט ליעד אטרקטיבי כל כך בעיניהם של הטרוריסטים עולים כמה הסברים, המעניקים מסגרת תאורטית לתופעה.¹ הקשר בין הספורט לתקשורת הוא הסבר ראשון במעלה לתשומת הלב הרבה שמעניקים ארגוני הטרור לספורט. בעזרת אמצעי התקשורת מבקש הטרור להסב את תשומת הלב הציבורית למצוקותיהם ותביעותיהם של ארגונים וקבוצות שונות. חוקרי תקשורת כינו את התופעה "תאטרון הבובות" כדי להדגיש את השימוש שעושים ארגוני הטרור באמצעי תקשורת המונים (וימן, 2004). התפתחות אמצעי התקשורת האלקטרוניים וצמיחתם של ערוצי ספורט בשנים האחרונות העלו את נפח שידורי הספורט וגיוונו את פרופיל קהל הצופים (אלמוג, 1998). כיום אין כמעט אירוע ספורטיבי בין-לאומי חשוב שאיננו מועבר באמצעי התקשורת בשידורים חיים, ולאחוזי הצפייה באירועים אלו אין אחר ורע בשום תחום ועניין אחר (וינגרטון, 2003). בדרמה שהתרחשה בכפר האולימפי במינכן צפו יותר מ-500 מיליון צופים, ולחלקם הגדול הייתה זו התוודעות ראשונה לבעיה הפלסטינית (וימן, 2004). שיעורי הצפייה באירועי הספורט הגדולים שוברים שיאים בכל פעם מחדש. לא בכדי שילמה רשת NBC האמריקאית 3.5 ביליון דולר על זכויות השידור הטלוויזיוניות למשחקים האולימפיים בשנים 2000 עד 2008 (Billing & Eastman, 2003). סיבה אחרת לחשיבות שמייחסים ארגוני הטרור לאירועי הספורט היא היותו של הספורט בעשורים האחרונים לאחד המוסדות החשובים בחברה. מתוך חמשת הארגונים הבין-לאומיים העל-מדינתיים הגדולים בעולם ארבעה הם ארגוני ספורט (גלילי, 2003). אירועי ספורט סוחפים אחריהם צופים, באצטדיונים ובבתים, במספרים שאין דומים להם בשום

תחום אחר והופכים למעשה למעין אירועים חגיגיים (אלמוג, 1998). הספורטאים עצמם זוכים להערצה ולתגמולים כספיים יוצאי דופן. לחלקם נשמר מקום של גיבורי תרבות ואף מעבר לכך. בניסיונות של ארגוני הטרור ליצור תהודה ולהגיע לכלל הכרה ניצבת ההנחה כי פגיעה בכוכבי ספורט תכה גלים בדיוק כפי שקרה עם חטיפתו של אלפרדו די-סטפנו, כוכב הכדורגל הארגנטינאי של ריאל מדריד, על ידי ארגון טרור קולומביאני בשנת 1963. החטיפה עוררה הדים עוד בטרם הפכו מקלטי הטלוויזיה לחלק בלתי נפרד מהבתים.

הזיהוי של ספורטאי הייצוג עם מדינתם בעיני הציבור חשוב גם הוא להבנת הקשר שבין הטרור לספורט. חובבי הספורט יודעים לדקלם את ארץ המוצא של מושאי ההערצה שלהם, לעתים אפילו ברמה של מחוזות וערים. יתרה מכך, פעמים רבות אוהדי הספורט מכירים ארצות ואת מקומן במפה בזכות ספורטאי הייצוג שלהם. גם כאשר מדובר על כוכבי ספורט בקנה מידה עולמי, אשר נערצים בכל רחבי הגלובוס, מוצאים וונג וטרומפר כי הזהות הלאומית הראשונית נותרת ברורה ומובהקת לצד ובמקביל לייצוגים הגלובליים שהיא משקפת (Wong & Tromper, 2002). לפיכך ברור כי ניסיון פגיעה בספורטאי, באתר ספורט או באירוע גדול כמוהו כפגיעה במדינה עצמה.

חידוד הקשר בין הספורט לפוליטיקה יכול גם הוא לסייע להבנת התופעה: הספורט, כפי שהצביעו מחקרים רבים, הוא לא אחת זרוע של תהליכים פוליטיים, מקומיים ובין-לאומיים. בישראל למשל נעשו עם השנים ניסיונות רבים לקיים מפגשי כדורגל בין ספורטאים יהודים ופלסטינים כאקט של קירוב לבבות שיסלול את הדרך לתהליך עמוק יותר. פגיעה באירוע כזה כמוהו כפגיעה בתהליך עצמו.

בנקודה זו ראוי להדגיש כי לא כל ארגוני הטרור עוסקים בשחרור לאומי. לא מעט ארגונים הונעו על ידי אידאולוגיות חברתיות, לרוב מרקסיסטיות, שביקשו לנער מעליהן את הסדר החברתי והכלכלי. הטרור העירוני באיטליה ("הבריגדות האדומות") ובגרמניה ("באדר-מיינהוף") בשנות ה-70 של המאה הקודמת הוא דוגמה לכך. הכלכלה הקפיטליסטית, ככזו שמייצגת את האימפריאליזם האמריקאי, היא פעמים רבות מוקד לביקורת חברתית ואף לאירועים אלימים. כמוסד המזוהה עם תהליכי האמריקניזציה והגלובליזציה באופן בולט כל כך (אלמוג, 1998) הפך הספורט גם בהקשר הזה יעד אפשרי לארגוני הטרור. סדרת הפיצוצים לפני המשחקים האולימפיים באתונה (2004) שהפעיל ארגון "המאבק המהפכני" ממחישה את הטענה. בקבלתו את האחריות הצהיר ארגון הטרור כי הקפיטליסטים והתיירים מהמערב אינם רצויים במדינה.

האווירה האלימה, בהיבט המילולי והפיזי, המתפתחת בתדירות גבוהה בקרב קהלי האוהדים במגרשי הספורט וגולשת לעתים גם לפסים גזעניים יכולה גם היא להפוך את אירועי הספורט, או את האצטדיונים שבהם הם מתקיימים, לזירה סימבולית שבה יבחרו ארגוני טרור לבצע פיגועים. בהקשר הישראלי מוכרים מפגשי הכדורגל הטעונים בין קבוצת בית"ר ירושלים, המזוהה עם הימין הפוליטי הישראלי, ובין קבוצת מהמגזר הערבי בארץ, אשר הופכים דרך קבע למאבקים והתנגשויות על רקע דתי ולאומי. סביר כי המטען הפוליטי, על רקע האלימות במגרשי הספורט, הוא הסבר לכוונת המחבל שנעצר בדרכו לפיגוע התאבדות באצטדיון "טדי" בירושלים (חסיד, 2003).

אירוח אירועי ספורט

אירוח אירועי ספורט גדולים טומן בחובו תשומות רבות למדינה ולקבוצה המארחת מלבד היתרון הספורטיבי על המגרש עצמו. לא בכדי אנו עדים למאבקים עיקשים בין ערים, מדינות וקבוצות על הזכות לארח מפגשי ספורט חדשות לבקרים. ערים מרכזיות בעולם המערבי (לונדון, פריז, מדריד וניו יורק), רק לשם המחשה, נקטו כמעט כל אמצעי אפשרי כשנאבקו על הזכות לארח את המשחקים האולימפיים ב-2012, מיחסי ציבור תקשורתיים ועד גיוס פוליטיקאים וידוענים תוך השקעת משאבים רבים משך תקופה ארוכה. אולם גם באירועים ספורטיביים קטנים יותר ושגרתיים יש לעניין האירוח חשיבות רבה. כדי להבין את חשיבות אירוח אירועי ספורט ננסה לעמוד בקצרה על שלוש סוגיות עיקריות המשפיעות על הרצון לארח אירועי ספורט.

מהבחינה המקצועית-ספורטיבית יתרון הביתיות מזכה את המארחת ביתרון ספורטיבי מעצם קיום המשחק במגרש מוכר, לעיני קהל ביתי אוהד. מחקרים שבחנו את התופעה וכימתו אותה הוכיחו בבירור את היתרון המובהק שמעניק המגרש הביתי למארחת (Pollard, 2006). ההסברים לכך מגוונים ונעים מתמיכת הקהל הביתי, היכרות של שחקני הקבוצה הביתית את תנאי המגרש, עייפות הקבוצה האורחת מהנסיעה, ועד להטיות שנמצאו בקרב השופטים לטובת הקבוצות הביתיות (Nevill, Balmer, & Williams, 2002). נווה וולפסון (Neave & Wolfson, 2003) אף מצאו עדות פיזיולוגית לריכוז טוסטסטרוך מוגבר בקרב שחקני הבית (כתגובת מגננה טריטוריאלי) שיכולה להוביל לשיפור ביכולתם. מובן ששילוב המרכיבים, ובעיקר המודעות אליהם, יוצרים לחץ פסיכולוגי נוסף על הקבוצה האורחת. כדי להבין את ההיבט הכלכלי יש לזכור כי כבר במאה ה-19 נערכו אירועי ענק במדינות המערביות המתועשות, אך בעשרים השנים האחרונות הם היו לאלמנט חשוב במדיניות ההתחדשות הכלכלית של ערים רבות בעולם. אירועים אלה, הכוללים תערוכות בין-לאומיות, משחקים אולימפיים, משחקי הגביע העולמי בכדורגל ואירועי ספורט רבים אחרים, קשורים בשאיפה לשפר את תדמית העיר, ליצור מקומות עבודה חדשים ולמשוך תיירות ומשקיעים. אירועי ענק מעין אלה מובילים לבניית תשתיות מסיבית (תחבורה, מתקנים ציבוריים גדולים) ומעוררים תשומת לב רבה בכלי התקשורת מכל רחבי העולם. בעבר היה מימון אירועי ענק מופקד בידי הסקטור הציבורי, אולם לאחר התקדים של המשחקים האולימפיים בלוס אנג'לס בשנת 1984 שהופקו בידי יזמים פרטיים יש ציפייה מאירועי הספורט לשאת רווחים או להגיע לאיזון כספי לכל הפחות. המבקשים לארח אירועי ספורט מניחים שאירועים אלה מיטיבים עם האזרחים מבחינת זכויותיהם החברתיות (כגון, תעסוקה שירותי פנאי, זהות קהילתית ואינטגרציה חברתית), זכויותיהם הפוליטיות (השפעה דמוקרטית, השתתפות קהילתית בתכנון) והתנהגות רציונלית של הממשלה (יעילות ויכולת ראייה כוללת ומכוונת). ההנחה הכללית היא שאירועי ענק מתפקדים במגוון של דרכים ליצירת הטבות לקהילות המפיקות אותם.² דוגמה בולטת במיוחד היא המשחקים האולימפיים שנערכו בשנת 1992 בברצלונה שבספרד. משחקי ברצלונה הביאו תנופת בנייה אדירה לעיר המארחת ולתנועת תיירות עצומה, שהעיר בירת חבל קטלוניה נהנית ממנה למעלה מעשור לאחר גמר המשחקים (גלילי, לידור ובן פורת, 2009).

מהבחינה הפוליטית התערבותן של ממשלות רבות בפעילות הספורטיבית במדינה קשורה ברצון להשיג הכרה ויוקרה בין-לאומית דרך הצלחה במגרשי הספורט (Coakley, 2003). אירועי ענק יכולים לשפר את התדמית של העיר בנותנם פומבי לעובדה שהיא "מודרנית" ו"מפותחת", כמו במקרים של סיאול, ברצלונה, אטלנטה וסידני. אירועים אלה הופכים על נקלה לסמל סטטוס חשוב של העיר בעיני התושבים הגאים ובעיני המדינה והעולם כולו הודות לסיקור התקשורת הנרחב. דובר הממשלה הסינית למשל טען בנאום הזכייה של מדינתו באירוח המשחקים האולימפיים ב-2008 כי "זכייתה של סין היא איתות לעולם כי סין לא רק מסוגלת לארח מפעל בסדר גודל כזה אלא ובעיקר כי היא אחת מהאומות המובילות בעידן המודרני". דוגמאות נוספות מצויות למכביר: דובר הממשלה הדרום-קוראנית טען כי הצלחת משחקי הקיץ האולימפיים בסיאול בשנת 1988 היא ההוכחה הטובה ביותר ליציבותה ולחוסנה הכלכלי של מדינתו המתפתחת. גם ממשלת ניו-סאות' וולס האוסטרלית אשר בתחומה נערכו המשחקים האולימפיים בשנת 2000 הציגה את העיר המארחת, סידני, כאחת הערים המתקדמות בעולם שבה אוויר נקי, אקלים נוח וקשרים עסקיים מוצלחים עם ערים מרכזיות באסיה. דוגמאות אחרות מהעבר הרחוק יותר הן אירוח משחקי הגביע העולמי באיטליה בשנת 1934 ובארגנטינה בשנת 1978 והמשחקים האולימפיים בברלין בשנת 1936, שאליהם נתייחס בהמשך.

הרצון להשיג הכרה ויוקרה בין-לאומית עובר לא רק דרך אירוח מפעלים בין-לאומיים. מדינות רבות מסבסדות את פעילותן של קבוצות ייצוג רבות בענפים רבים כמו גם ספורטאים בענפים אישיים כדי לנסות ולזכות ביוקרה בין-לאומית בעקבות ההצלחה בזירה הספורטיבית הבין-לאומית. למשל ספורטאים רבים נהנים מסיוע נדיב של ממשלות במדינות מתפתחות באסיה ובאפריקה המאמינות כי הצלחת ספורטאים בזירה הבין-לאומית לא רק תעניק גושפנקה רשמית לקיומן אלא אף תחשוף אותן בפני העולם הרחב כאומה לגיטימית בקהילייה הבין-לאומית.³ חשוב לזכור כי קיים צד שני לאותו מטבע: כשמדינות דומיננטיות ובעלות מסורת רבת שנים בענף ספורט מסוים מפסידה בזירה הבין-לאומית, יכולות להיות לכך השלכות בזירה המקומית. למשל, הפסדה של "מולדת הכדורגל" אנגליה 2:1 לארצות הברית במשחקי הגביע העולמי בשנת 1950 תואר בתקשורת האנגלית כ"אסון לאומי" ובדומה לכך סוקרו הפסדה הרבים של קבוצות הייצוג של אנגליה בקריקט לקבוצות שהיו בשלטון האימפריה הבריטית לשעבר, כמו איי הודו המערבית. גם הפסדי נבחרתה של ארצות הברית בכדורסל במשחקים האולימפיים בשנת 1988 ואליפות העולם בשנת 2002 נתפסו בארצות הברית בצורה דומה (גלילי, לידור ובן-פורת, 2009).

המקרה הישראלי

בפרק הזמן שבין שנת 2001 לשנת 2004 המציאות הספורטיבית בישראל שיקפה תמונה מורכבת, שלפיה בענפים מסוימים – כדורגל וכדורעף למשל – נאסר על קיום מפגשי ספורט בין-לאומיים בישראל בשל המצב הביטחוני בו בזמן שבענפים אחרים – כדורסל וטניס – קוימו המשחקים כסדרם. זאת ועוד, קבוצות בענפי הספורט שבהם אושר קיום המשחקים

בארץ ושחששו להגיע לישראל, נענשו ונקנסו על ידי התאחדויות הספורט הבין-לאומיות האחראיות. הדברים הגיעו לידי הקצנה, ובתקופת הזמן המדוברת התקיים בישראל אירוע השיא של הכדורסל האירופי – משחקי ה"פייל פור" של היורוליג. לאחר מכן, כאשר ניתן האישור להחזרת משחקי ספורט בין-לאומיים בישראל בכל הענפים, הציבה התאחדות הכדורגל האירופית סייג והגבילה את קיום משחקי הכדורגל בישראל לאזור תל אביב בלבד. גם כאשר בוחנים את קיומם של אירועי ספורט במדינות שונות שבהן בוצעו בתקופת הזמן המקבילה פעולות טרור רבות, בולט חוסר האחידות במדיניות ארגוני הספורט הבין-לאומיים. ההנחה שבבסיס שורות אלו היא כי מצב כזה הוא חריג ומחייב הבנה מעמיקה של תהליכי קבלת ההחלטות בנושא. לשם כך נערכו ראיונות עם ראשי איגודי הספורט של הענפים השונים בישראל ועם נציגים מארגוני הספורט הבין-לאומיים, האחראים לארגוןם וניהולם של תחרויות הספורט בענפים.

ענפי הספורט והחרם הספורטיבי על ישראל

בחלק זה נסקור את השפעת אירועי הטרור על ענפים שונים. כוונתנו כאן לעמוד על הבדלים מהותיים ביחסן של התאחדויות ספורט שונות אל יכולות האירוח של ישראל בעת התקפות הטרור.

כדורגל. מעט יותר משנתיים אסרה התאחדות הכדורגל האירופית (אופ"א) על ישראל לארח משחקי כדורגל רשמיים במדינה. המצב הביטחוני ששרר בישראל העלה את החשש לשלומם של הספורטאים והצופים, ולכן איסור אירוח משחקי הכדורגל בישראל היה גורף וכלל את משחקיהן של כל קבוצות הכדורגל בארץ. בכל אותה התקופה התקיימו באופ"א דיונים רבים, בנוכחות אנשי מקצוע ופוליטיקאים, ורק בסוף אפריל 2004 אושרה החזרתם של משחקי הכדורגל לישראל, אך בהגבלתם לאזור תל-אביב בלבד.

ביטול המשחקים בישראל הוכרז בשיא ההצלחה של הכדורגל הישראלי (ברגרפרוינד, דסקל וגולדברג, 24.04.2004). ב-7 באוקטובר 2001 הייתה אמורה נבחרת ישראל לקיים משחק מכריע עם הנבחרת האוסטרית על הזכות להשתתף בגביע העולמי. תשעה משחקני הנבחרת האוסטרית הודיעו כי אין בכוונתם להגיע לישראל, ובסופו של דבר החליט איגוד הכדורגל הבין-לאומי (פיפ"א) לדחות את המשחק למועד אחר.⁴

פיגועי הטרור הרבים בשנה שקדמה למשחק נגד הנבחרת האוסטרית⁵ לא השפיעו על שגרת משחקי הכדורגל בישראל. החודש שקדם למשחק המתוכנן היה שקט יחסית, ולראיה רק ארבעה ימים לפני המשחק המתוכנן עם האוסטרים התקיים בארץ משחק כדורגל רשמי במוקדמות אליפות אירופה בין נבחרות הנוער של ישראל ורומניה. מהודעה לתקשורת שהוציאה פיפ"א עולה כי בקשת הדחייה של האוסטרים הייתה בעקבות פיצוץ מטוס הנוסעים של חברת התעופה "סיביריאן איירליינס" מעל הים השחור, שהיה בדרכו מתל-אביב לנובוסיבירסק, שלושה ימים לפני המשחק. הפיצוץ התרחש מרחק רב משטחה הטריטוריאלית של ישראל, ובדיעבד התברר כי הוא נגרם עקב טעות בתרגיל צבאי

באוקראינה. כבר למחרת הפיצוץ, כלומר עוד לפני מועד המשחק המתוכנן, צוטט ראש ממשלת אוקראינה כשהוא אומר שייתכן שהמטוס יורט על ידי טיל בזמן תרגיל צבאי (פריש ושומפלב, 05.10.2001). יו"ר ההתאחדות לכדורגל בישראל דאז גברי לוי ושר הספורט הישראלי באותה העת מתן וילנאי ניסו להבהיר לאוסטרים ולפי"א כי אין קשר בין נפילת המטוס ובין המצב הביטחוני בארץ. פניותיהם לא מצאו אוזן קשבת והמשחק נדחה (שם). המפגש של קבוצת הפועל תל-אביב עם הקבוצה הלונדונית צילסי במסגרת הסיבוב השני של גביע אופ"א לקבוצות היה עוד חוליה חשובה בשרשרת. למשחק שהתקיים כמתוכנן בישראל, כמעט שבועיים לאחר המשחק המתוכנן עם האוסטרים, לא הגיעו שישה משחקני צילסי. הפלת המטוס הרוסי, גם במקרה הנוכחי, הייתה העילה לאי-הגעתם של השחקנים. הגדיל לעשות אחד מכוכבי הקבוצה, עמנואל פטי, כאשר טען כי הוא אינו חושב שהפלת המטוס נגרמה בגלל תאונה. העובדה שמדובר באחת הקבוצות הגדולות והמוכרות ברחבי אירופה יצרה אפקט משמעותי והעלתה על סדר היום בבולטות יתרה את המצב הביטחוני בישראל. עם זאת יש לציין כי אי-הגעתם למשחק של שחקני מפתח בצילסי יכולה לעלות, ואכן עלתה, לקבוצה במחיר של הפסד ופרידה ממפעל המשחקים היוקרתי. ההפסד הכספי של השחקנים (מענקים שיכלו לקבל על מעבר של שלבים במפעל) והפגיעה ביוקרתו של המועדון, מעצם הדחתו מהטורניר, מאפשרים להניח כי כמו במקרה האוסטרי החשש של הספורטאים להגיע לישראל היה כן.

המשחק הבין-לאומי הרשמי האחרון ששוחק בישראל נערך בסוף פברואר 2002 בין הפועל תל-אביב לקבוצת פארמה האיטלקית. פחות משבוע לאחריו התרחש בלב תל-אביב פיגוע לא גדול, ביחס לפיגועים אחרים,⁶ אך משמעותי ביותר מבחינת ההשלכות הספורטיביות שלו. מחבל שהגיע למסעדת "סי-פוד מרקט" הרג שלושה אזרחים ישראלים. בסועדים במסעדה בזמן הפיגוע היו כמה כדורגלנים מהפועל תל-אביב, שהייתה עתידה לארח את קבוצת הכדורגל ממילאן שבוע לאחר מכן. הדי הפיגוע והתמונות של שחקני הכדורגל המבוהלים הגיעו לכל רחבי אירופה, ובתגובה החליטה אופ"א לאסור על הקבוצה לארח את רבע הגמר מול מילאן בישראל (בית לוי, 25.03.2004). בדומה לפסיקה של פי"א באשר למשחק נגד אוסטריה, ההחלטה של אופ"א מתפרשת כהחלטה אמוציונלית. נוכחותם של שחקני כדורגל ואישים מוכרים אחרים בפיגוע הייתה הסיבה היחידה לקבלת ההחלטה באופ"א, כמובן על רקע המצב הביטחוני הכולל (גברי לוי, ריאיון אישי).

ארבעה חודשים לאחר מכן, בסוף יוני 2002, החליטה אופ"א לאסור איסור גורף קיום משחקים בין-לאומיים רשמיים בישראל לנוכח המצב הביטחוני. ראוי לזכור שבארבעת החודשים האלו התרחשו עוד פיגועים,⁷ מה עוד שבחודשים אלה ערך צה"ל מבצע רחב היקף ביהודה ושומרון ("חומת מגן"). לפיכך החלטת אופ"א התקבלה על ידי הגורמים הישראלים כטבעית ולגיטימית. אופ"א ציינה בהחלטתה כי היא אינה פוסלת אפשרות לקיים משחקים בישראל בתנאי שהקבוצה היריבה תסכים לכך ותקבל על עצמה את האחריות לכל מה שעלול לקרות. עם זאת כאשר מועדונים באירופה הביעו נכונות, לפחות בתקשורת וכלפי חוץ, להגיע לישראל להתמודדות עם מכבי חיפה בליגת האלופות היוקרתית, אופ"א לא אישרה זאת (אסייג, 30.08.2002).

הפגישה הראשונה לאחר האיסור הגורף בין אנשי אופ"א לאנשי ההתאחדות הישראלית התקיימה ב-19 בספטמבר 2002 באיסטנבול. נשיא אופ"א מינה את שני סגני לוועדה מיוחדת שתבחן את המצב בישראל ותמליץ על המשך הפעולות (שוידלר וברגרפרוינד, 27.05.2003). גברי לוי, יו"ר ההתאחדות הישראלית, טען כי ברגע שמונו הסגנים הספרדי והתורכי לוועדה המיוחדת, הוא הבין שיהיה אפשר להחזיר את משחקי הכדורגל לישראל משום ששניהם חברים אישיים שלו (ריאיון אישי). אולם באותו היום התרחש פיגוע באוטובוס ("קו 4") ברחוב אלנבי בתל-אביב, שדחה את יציאת המשלחת וטרף את הקלפים (שוידלר וברגרפרוינד, 27.05.2003).

בשנת 2003 קטנה כמות הפיגועים בהשוואה לשנה הקודמת, אבל הקבוצות הישראליות המשיכו לקיים את משחקיהן בחו"ל (ברגרפרוינד, דסקל וגולדברג, 22.04.2004). על פי נתוני המרכז למורשת המודיעין (המל"מ), כמות הפיגועים בשנת 2003 הייתה זהה כמעט לכמות ב-2001, שנה שבה שיחקו הקבוצות הישראליות בארץ. יתרה מכך, כמות ההרוגים בשנה זו (2003) אפילו פחתה מאוד בהשוואה ל-2001. ההתאחדות האירופית לא שינתה את עמדתה בנוגע להחזרת המשחקים לישראל אף שבשנת 2003 קוימו כמה דיונים באופ"א על הסוגיה הישראלית. בחלק מן הדיונים נכתב במפורש כי קיים שיפור במצב הביטחוני בארץ, אך ההחלטה לא שונתה.

התפנית החלה עם הגעתו של ג'וזף (ספ) בלאטר, נשיא פיפ"א,⁸ לישראל ביוני 2003. בביקורו, שנערך לרגל חגיגות ה-75 להתאחדות הישראלית לכדורגל, הצהיר הנשיא כי במוקדמות אליפות העולם שיתקיימו ב-2004 תשחק ישראל בארץ (גוזל, 16.06.2003). לקראת המועד המיועד העבירה פיפ"א מסרים לאופ"א, שלפיהם יש להיערך לקראת חידוש המשחקים בישראל. סביר להניח שלו הייתה ההחלטה בידיו של גרהארד אייגנר, שלא היה מאוהדיה הגדולים של ישראל, כפי שמעיד גברי לוי, שנכח בפגישות רבות עמו (ריאיון אישי) לא הייתה אופ"א נענית. אולם החלפתו של אייגנר בלארס כריסטר אולסון, המנכ"ל החדש של הארגון, הסירה את המשוכה האחרונה ואפשרה את החזרת המשחקים לישראל.

כשנשאל גברי לוי על הגורמים שאפשרו את החזרת המשחקים, הוא סיכם:

בחירת שני החברים לוועדה המיוחדת סייעה. הם חברים אישיים שלי וידעתי שלא תהיה אתם בעיה. ההצהרה של בלאטר הייתה צעד חשוב ביותר, אבל החלפתו של המנכ"ל אייגנר הקלה על ההחלטה. זה היה קשה מאוד לעשות את זה כל עוד הוא בתפקיד. סיוע פוליטי של השרים סילבן שלום [שר החוץ] וצחי הנגבי [השר לביטחון פנים] עזר מאוד. חשוב להדגיש כי החזרת המשחקים לישראל הותנתה בכך שאופ"א תוכל לשנות את ההחלטה בכל רגע נתון, ושהמשחקים יתקיימו רק באזור תל-אביב. מעניין שדווקא פיגוע בתוך תל-אביב היה קוביית הדומיננטיות הראשונה במסכת קבלת ההחלטות של אופ"א. **כדורסל.** משחקי הכדורסל הבין-לאומיים התקיימו בישראל כמתוכנן, ובכלל זאת האירוע הגדול ביותר של ליגת האלופות האירופית ("היורוליג") – ה"פיניל פור" (משחקי חצי הגמר והגמר של אליפות אירופה לקבוצות) – שהתקיים בתל-אביב ב-2004. ההסכם בין מנכ"ל ה"יורוליג" למנהלת מכבי תל-אביב על עריכת ה"פיניל פור" בתל-אביב

נחתם שעתיים לאחר פיגוע ההתאבדות בירושלים ב-29 בינואר 2004 (סהר, 29.03.2004). עד כדי כך גדולים הפערים בין ארגוני הכדורגל והכדורסל ביחסם לעניין זה. החוזה בין מכבי ל"יורוליג" אגב כלל סעיף, שעל פיו יבוטל האירוע "רק במצב קיצוני בצורה בלתי רגילה" (נאה, 30.03.2004).

בתקופה כולה נרשמו מעט מאוד אירועים חריגים בכל הנוגע לעמדתם של ארגוני הכדורסל, או של הקבוצות האירופיות עצמן, באשר לאפשרות לקיים את המשחקים בישראל. יתר על כן, באפריל 2002, לאחר הפיגועים במלון "פארק" בנתניה ובמסעדת "מצא" בחיפה, ולאחר תחילת הפעולה הנרחבת של צה"ל ביהודה ושומרון הודיעה קבוצת אולקר התורכית כי אין בכוונתה להגיע לישראל (למשחק נגד מכבי תל-אביב). הנהלת ה"יורוליג" הייתה נחרצת בתגובתה והענישה את התורכים על אי-הגעתם בהפסד טכני ובקנס כספי (נאה, 28.03.2004).

הודעתה של קבוצת ז'לזיניק בלגרד שאין בכוונתה להגיע לישראל למשחק נגד הפועל ירושלים חיזקה את ידיהם של ראשי ולנסיה, שהובילו את המהלך החשוב ביותר בקשר לאירוח משחקים בישראל בזמן טרור – שאלת אירוח ה"פייל פור" בתל-אביב.⁹ סירובה של ולנסיה להגיע למשחק עם מכבי תל-אביב לישראל הגיע לאחר ההתנקשות במנהיג החמאס אחמד יאסין (מרס 2003). מאמן הקבוצה כינס מסיבת עיתונאים והכריז שהקבוצה אינה מתכוונת לשחק בתל-אביב. מעניין שלא ההנהלה הוציאה את הידיעה אלא המאמן. הטענות של קבוצת מכבי תל-אביב, שייחסה לוולנסיה ניצול ציני של המצב כדי לנסות וליצור יתרון ספורטיבי (סהר, 24.03.2004), הגיעו על רקע העובדה שוולנסיה הפסידה למכבי תל-אביב במשחק הקודם, והפסד נוסף היה מוציא אותה מהמפעל (נאה, 28.03.2004). על כל זה אפשר להוסיף את העובדה שבועיים לפני ההודעה של ולנסיה אירע בספרד עצמה פיגוע ענק שגבה מעל למאתיים קרבנות.

בד בבד עם האירוע הנקודתי עם ולנסיה החלו להישמע ברחבי אירופה מחאות אוהדים בנוגע לקיום ה"פייל פור" בתל-אביב (נאה, 28.03.04). רבים מהם הצהירו שלא יגיעו לתל-אביב ואף הזכירו שבענף אחר, הכדורגל, אין משחקים בישראל כבר שנתיים (עמר בנוביץ', ריאיון אישי). מחאת האוהדים והלחץ שהפעילה ולנסיה בניסיון להפוך את המקרה הנקודתי שלה לסוגיה עקרונית (אירוח ה"פייל פור") גרמו למנכ"ל ה"יורוליג" להזמין כינוס דחוף של הוועד המנהל (סהר, 29.03.2001).

בישראל לא ראו בעין יפה את מאמציה של ולנסיה, והגדילה לעשות שרת החינוך והספורט לימור לבנת, שטענה כי ממשלת ספרד החדשה, שנוקטת מדיניות חדשה,¹⁰ היא שעומדת מאחורי בקשת ולנסיה למנוע את אירוח המשחקים בישראל. דיון הוועד המנהל נקבע לסוף מרס 2003, ועד לקיומו הפעילו מכבי תל-אביב ומדינת ישראל לחצים רבים על תשעת המשתתפים בדיון. מסע השכנועים כלל אפילו קלטת שהכינה הקבוצה, שבה הוקלטו כוכבי ה"מורדים" (טלנובלה ארגנטינאית ששודרה בישראל), שטענו כי הם מרגישים בטוח בישראל (נאה, 30.03.2004).

בסופו של תהליך נותר ה"פייל פור" בתל-אביב וכל ניסיון להבין את ההבדל העצום

בין יחס ארגון הכדורגל אופ"א ובין היחס של מוסדות הכדורסל בכל הקשור לקיום משחקים בישראל מעלה את אותם ההסברים: הראשון הוא מעמדה של קבוצת מכבי תל-אביב בכדורסל האירופי, שמופיעה במפעלי היבשת עשרות שנים ברציפות ונחשבת לאחת הקבוצות הבכירות בה. בשנים האחרונות מכבי תל-אביב מושכת קהל למשחקה יותר מכל קבוצה אחרת, ולכן היא גם גורם כלכלי חשוב להמשך קיומה של ה"יורוליג" (קופמן, 24.03.2004). הסבר שני ואולי המשמעותי מכול הוא מעמדו של יו"ר מכבי תל-אביב שמעון מזרחי במוסדות הכדורסל האירופי. מזרחי נחשב לאחת הדמויות המובילות בכדורסל ביבשת וקשריו עם ראשי האיגודים בעולם הדוקים מאוד וחמים (עמר בנוביץ', ריאיון אישי). לזכותו נזקפות הצלחות מרשימות לאורך השנים, כמו למשל אירוח ה"פיינל פור" בתל-אביב ב-1994 למרות פיגועי ההתאבדות, ולכן מדובר כאן גם בהצלחה אישית מרשימה.

כדוריד. על רקע המצב הביטחוני, כבר בקיץ 2001 רצתה התאחדות הכדוריד האירופית לאסור על קיום המשחקים הבין-לאומיים בישראל לקראת המשחק המתוכנן בין ישראל למקדוניה. מכיוון שגם במקדוניה שרר מצב ביטחוני בעייתי בתקופה זו, ביקשה ההתאחדות האירופית לקיים את המפגשים במקום ניטרלי. בעקבות הסכמת הצדדים לנסות ולהסתכן אישרה ההתאחדות לנבחרות לשחק זו במדינה של זו (שלמה פוזנר, ריאיון אישי).

אולם בקיץ 2002 לאחר תקופה מתוחה ורווית פיגועים החליטה התאחדות הכדוריד האירופית לאסור על קיום משחקים בישראל. ההחלטה התקבלה כמעט עם החלטת איגוד הכדורגל האירופי, שאסר על קיום משחקים בישראל. יו"ר איגוד הכדוריד בישראל שלמה פוזנר טען כי אין קשר ישיר בין ההחלטות משום שכל איגוד עומד בפני עצמו ומחליט על פי שיטותיו וראות עיניו (ריאיון אישי). בהיעדר נהלים ברורים בנוגע לניהול משחקים בזמני טרור החלטות ההתאחדות האירופית נקבעות על פי המלצות משרדי החוץ השונים. לטענת פוזנר העניין הבין-אישית לא היה מרכיב גדול בהחלטת ההתאחדות. נוסף על כך הניסיונות לערב פוליטיקאים כדי למנוע את הרחקת המשחקים מישראל לא צלחו. בפועל האיסור לשחק בארץ הוביל לפרישתן של חלק מהקבוצות הישראליות מהמפעלים האירופיים (בית לוי, 25.03.2004). ביוני 2004, בעקבות קונגרס שקיים האיגוד האירופי, התאפשר לישראל לשוב ולארז משחקים רשמיים בארץ.

טניס. גם נבחרות טניס סירבו להגיע לישראל, אולם בדומה למוסדות הכדורסל הכריח אותן איגוד הטניס הבין-לאומי (ITF) להגיע לכאן. תקנוני האיגוד אינם קובעים במפורש מתי אפשר לשחק בזמני טרור ומתי לא, אולם יו"ר איגוד הטניס בישראל איאן פרומן טען כי מהיכרותו את הדמויות רק במצב קיצוני מאוד יאסור איגוד הטניס הבין-לאומי על קיום משחקים במקום מסוים (ריאיון אישי).

ה-ITF קובע לבדו אם לאפשר משחק במדינה מסוימת ואיננו מתחשב בהחלטות של איגודי ספורט אחרים. בסך הכול מעיד פרומן כי ה-ITF עוזר לישראל ותומך בה. ליחסים הבין-אישיים בהקשר הזה יש משקל חשוב, ולכן על ישראל להיות קשובה ורגישה לבקשות של האיגוד הבין-לאומי, אם היא רוצה להמשיך ולקבל תמיכה ממנו. למשל, בינואר 2004

ביקש ה-ITF מהאיגוד הישראלי למנוע משני טניסאים ישראלים (אנדי רם ויוני ארליך) להירשם לטורניר טניס, פתוח לכול, שנערך בדובאי. התעקשות ישראלית הייתה מחייבת את ה-ITF להכריח את המארחים המקומיים לקבל את הישראלים. סירוב מצד המארחים היה גורר קרוב לוודאי את ביטול הטורניר כולו. עקשנות ישראלית, טען פרומן, הייתה פועלת כבומרנג נגד ישראל ונגד ניסיונות עמידותיה הספורטיביים בפני הטרור. תמיכת איגוד הטניס הבין-לאומי בישראל באה לידי ביטוי ב-2002 כאשר האיגוד הבין-לאומי הכריח את נבחרת הטניס של יוון להגיע לישראל, ושנה אחר כך התמיד והכריח גם את הנבחרת מזימבבואה להגיע. שתי הנבחרות הגיעו לישראל בהרכבים חסרים והובסו (בית לוי, 25.03.2004).

עוד עולה מהריאיון עם יו"ר האיגוד הישראלי, כי היה בניסיונות הנבחרות השונות להימנע מביקור בישראל גם ניצול ציני של המצב. ניסיונות לבטל את יתרון הביתיות אינם זרים לספורט ואינם ייחודיים לתקופות טרור. נבחרת פינלנד, שהתמודדה עם ישראל בשנת 2004, ניסתה למשל לנצל את העובדה שהמשחקים עם ישראל נערכו בתקופת יום הכיפורים. לפיכך ביקשו הפינים מה-ITF להעביר את ההתמודדות למקום אחר, שבו הם יוכלו לאכול ולשתות.

כדורעף. ההתאחדות האירופית לכדורעף (CEV) הייתה מהראשונות שנקטו עמדה בנוגע לקיום משחקים בישראל. ההחלטה לאסור על קיום משחקי כדורעף בין-לאומיים רשמיים בישראל התקבלה מיד לאחר קריסת מגדלי התאומים בארצות הברית, בספטמבר 2001. הכוונה לאסור את ההגעה לישראל הייתה עוד קודם לכן, אבל ה"מלחמה" שניהל איגוד הכדורעף בישראל מנעה את התממשות הכוונה. סיפור המאבק הישראלי, בניסיון הראשון של התאחדות הכדורעף האירופית למנוע את קיום המשחקים בישראל, מלמד על שרירות הלב והקלות שבה מתקבלות החלטות בעלות משמעויות ספורטיביות, כלכליות ופוליטיות לא מבוטלות: ההתאחדות האירופית ביקשה לאסור על קיום משחקים רשמיים בישראל משום שלטענתה משרד החוץ בלוקסמבורג, מקום מושבה של ההתאחדות, הוציא המלצה להימנע מביקורים בישראל. בירור עם משרד החוץ הישראלי ועם אנשי קשר מקומיים העלה כי לא היו דברים מעולם (יעקב שטופמן, ריאיון אישי). הסיפור קרה ערב משחקה של קבוצת הנשים מקריית אתא, ובסיכומו של דבר הצליח האיגוד הישראלי לבטל את הגזרה. קריסת התאומים ואירועי הטרור בארצות הברית, על רקע הפיגועים הגדולים בישראל, גרמו להתאחדות האירופית לממש את כוונותיה ולהודיע על ביטול המשחקים בארץ. בהמשך לכך רוב הקבוצות הישראליות שהעפילו למפעלים אירופיים העדיפו לוותר על השתתפותן בשל העלויות הגבוהות הכרוכות באירוח משחקים בחו"ל (בית לוי, 25.03.2004).

קבוצות הכדורעף הסקנדינביות שהוגרלו לבית המשחקים מול ישראל גילמו תפקיד מרכזי בתהליך הרחקת המשחקים מישראל. טענתן הייתה כי ענף הכדורעף, שבלאו הכי מדולל באמצעים, לא יוכל להרשות לעצמו להקצות משאבים רבים כל כך לענייני הביטחון, ולפיכך הן ביקשו לא להגיע לישראל. לטענת יו"ר איגוד הכדורעף בישראל יעקב שטופמן, היה בהתנהלות הקבוצות הסקנדינביות ניסיון בוטה לנצל את המצב ולהשיג יתרון מקצועי נגד ישראל.

מבחינה ספורטיבית אפשר להגיד שאנחנו די מאוזנים עם הנבחרות הסקנדינביות. הבעיה היא שהקבוצות הסקנדינביות מאוגדות באיגוד הצפון אירופאי, ולכן הן הרגישו שהן יכולות לעמוד יחד בדרישתן לא להגיע לישראל. זה כוח משמעותי ביותר.

בסוף שנת 2004 חזרו המשחקים לישראל. ההתאחדות האירופית לכדורעף, שהייתה הראשונה לאסור על קיום משחקים בארץ, הייתה גם האחרונה להחזירם. יו"ר האיגוד הישראלי טען כי יו"ר ההתאחדות האירופית אינו מצוי ביחסים טובים עם האיגוד הישראלי בגלל כמה תקריות בעבר. לתחושתו של היו"ר הישראלי, ההתאחדות האירופית והיושב בראשה לא יצאו מגדרם כדי לסייע לישראל להשיב לה את הזכות לארח משחקים. כהוכחה למשמעות של היחסים העכורים, סיפר היו"ר הישראלי על מעורבותו של היו"ר האירופי בהחלטה שרוסיה תארח את משחקי אליפות אירופה לנוער על חשבון מועמדותה של ישראל. רוסיה קיבלה כבר את אירוח משחקי הבוגרים באותה שנה אף על פי שלא נהוג בדרך כלל להעניק לאותה מדינה את אירוח שני המפעלים. ישראל, שהייתה המועמדות הסופית האחרונה (לצד רוסיה), נותרה בלי כלום.

הנקודה הבלטת ביותר שעולה מתוך הסקירה היא חוסר האחידות בתפיסה וביחס של איגודי הספורט השונים בכל הנוגע לקיום אירועי ספורט בישראל בזמני הטרור. באופן כללי אפשר לומר כי ברוב זמן הטרור הנוכחי שלושה גופי ספורט – הכדורגל, הכדוריד והכדורעף – לא אפשרו לקבוצות ולנבחרות זרות להגיע לישראל בגלל המצב הביטחוני, ובה בעת שני גופי ספורט אחרים – הכדורסל והטניס – הענישו קבוצות ונבחרות שסירבו לשחק בארץ. אין ספק שמדובר במצב בעייתי, שמעלה שאלות רבות בנוגע לדרך קבלת ההחלטות והשיקולים של ארגוני הספורט הבין-לאומיים בבואם לקבוע אם לאשר, או למנוע, תחרות ספורט במקום ובזמן נתון.

לנוכח הקושי בהגדרת טרור ואמידת עצמתו אין זה מפתיע שאף לא ארגון אחד מגדיר במדויק מהם הקווים האדומים שחצייתם לא תאפשר קיום מפגשי ספורט. משום כך שיקול הדעת ומרחב חופש ההחלטה והתמרון של אותם ארגונים והעומדים בראשם הוא כמעט מוחלט – עובדה שמיד מעלה ומדגישה את נושא ה"קשרים" והאלמנט הבין-אישי.

דיון

אירוח

בעשורים האחרונים הפך הספורט לתופעה חברתית רחבה בעלת השפעה על כל רובדי האוכלוסייה, והוא תפס מקום מרכזי בהוויה התרבותית של מרבית החברות בעולם. טענתנו המרכזית במאמר זה היא שלביטול אירועי ספורט, או לאיסור קיומם במדינה מסוימת בגלל פיגועי טרור, יש השלכות רבות מלבד האספקט הספורטיבי גרידא. בראש ובראשונה יש בכך אמירה פוליטית על המצב ועל תחושת הביטחון במדינה ועל היכולת לנהל חיים שגרתיים בה. אבל מלבד זאת יש בביטול אירועי הספורט נזק כלכלי רב, שמתבטא – ברמת הקבוצה – בנסיעות ושהיות לא מתוכננות במדינה זרה, שבה נערך המשחק, במיעוט הקהל שמגיע

למגרשים ניטרליים, ויותר מכול – בקושי להשיג חסויות ממפרסמים וממקורות מימון נוספים, שמודעים גם הם למיעוט הקהל ולעניין הפוחת שיש למשחקים במגרשים ניטרליים. לא בכדי החליטו קבוצות ישראליות שנאסר עליהן לשחק בישראל לוותר ולפרוש לגמרי מהמפעל שבו השתתפו. נזק כלכלי עקיף – ברמת המדינה – הוא הנזק התיירותי. ייתכן שתיירים פוטנציאליים יימנעו מהגעה לישראל לאחר שישמעו שגם לכוכבי הספורט אסור לשחק בארץ. לא מן הנמנע שיהיו מי שישמעו לראשונה על הבעיות הביטחוניות דרך שידורי הספורט ודרך ביטול המשחקים דווקא.

מלבד העניינים הפוליטיים והכלכליים טענתנו היא שיש צורך בהבנה כי נושאים כמו יוקרה וגאווה לאומית חשובים ביותר: מדינה שהזכות לארח אירועי ספורט נלקחה ממנה, נתפסת כמדינה שאיננה מצליחה לשלוט על ענייניה הפנימיים. לפיכך אין זה פלא שמעורבות הפוליטיקאים בסוגיית אירוח המשחקים הספורטיביים בישראל הייתה כה רבה. מקצתם נסעו לפגישות ישירות עם ראשי איגודי הספורט (גברי לוי, ריאיון אישי), ומקצתם פעלו בשיתוף עם שרים מקבילים במדינות אחרות בניסיון לגרום להם להשפיע על נציגיהם בהתאחדויות הספורט השונות (סהר, 29.03.2004).

משרד החוץ הישראלי הוציא הנחיות מפורטות לשגריריו בעניין וביקש מהם לטפח את הקשר עם ראשי התאחדויות הספורט במדינות שבהן הם מוצבים (שיינמן, 25.04.2004). הרעיון שמאחורי ההנחיה היה שאם ראשי האיגודים יקבלו סקירה שוטפת על מצב הביטחון בישראל, ייתכן שיימנעו מהחלטות פזיזות לכשיידרשו להן. ברמה העמוקה יותר, ישראל איננה מוכנה להצטייר בעולם כמי שהטרור משנה וקובע את סדר יומה ואת מהלך החיים בה. המעורבות הפוליטית מקבלת משנה תוקף משום שבבוא ארגוני הספורט להכריע אם לקיים משחק במדינה מסוימת, הם פונים להמלצות משרדי החוץ, ובכך מחזירים את ה"קרב" לזירה הפוליטית. עם זאת התייחסות להמלצות משרדי החוץ נעשית באופן סלקטיבי וללא הנחיות ברורות. למשל, הנחיית משרד החוץ הישראלי ואחרים להימנע מביקור בתורכיה בעקבות 39 פיגועי טרור בתקופה המקבילה¹¹ לא העמידה את אירועי הספורט בתורכיה בסכנה. למעט משחק כדורגל בודד שנדחה בשבוע אחד לא עלה הדיון על אירוח המשחקים באיסטנבול, שבה היו מרבית הפיגועים, על הפרק. יתרה מזאת, באותן השנים, באופן אירוני, המשיכה תורכיה לשמש חוף המבטחים של קבוצות הכדוריד הישראליות, שנאלצו כאמור לארח את משחקיהן מחוץ לגבולות המדינה.

נהלים

מסקירת האירועים והראיונות האישיים עולה כי התאחדויות הספורט נמנעות מלהגדיר מהו טרור ובאילו תנאים הוא מחייב הפסקתן של תחרויות. בהתחשב בקושי שמוצאת גם הספרות המחקרית בהגדרת הטרור אין זה מפתיע שארגוני הספורט אינם מעוניינים, ובמידה רבה גם אינם יכולים, להגדיר מהו טרור ומהי השפעתו הספורטיבית. גם בנוגע להנחיות המדויקות, מתי יש לשקול מניעת אירוח מפגשי ספורט במדינה מסוימת בגלל פיגוע טרור, אין לארגונים הגדרות מקדמיות. על רקע העובדה שגם ישויות פוליטיות מנוסות מתקשות

בהגדרת קווים אדומים לתיחום הטרור, עמדתם של ארגוני הספורט אינה נתפסת כחריגה. הבעיה שעולה מתוך הקושי הנוהלי היא, שבהיעדר הגדרות על ארגוני הספורט לקבל החלטות על פי התרשמותם הסובייקטיבית. הפרשנות המעשית היא שבסופו של דבר אנשים מסוימים הם שקובעים, לעתים בשרירות לב, היכן אפשר לקיים תחרויות והיכן לא. התעקשותם של ארגוני הספורט לשמור על עצמאות ארגונית מוחלטת יוצרת בעיה בשני ממדים: הראשון קשור לעובדה שפקידי ספורט מקבלים החלטות הרות גורל בנושאי ביטחון, אף שהביטחון והמודיעין אינם חלק מסביבת עבודתם הטבעית. גם אם לעתים יש לפנות לגורמים מדיניים, דעתן של קבוצות הספורט הייתה נוחה יותר אילו אנשי מקצוע בתוך ארגוני הספורט היו מחליטים את ההחלטות. די ללמוד מעדותו של יו"ר ההתאחדות לכדורגל בישראל על שרירות לבם של פקידי ההתאחדות האירופית כדי להבין שהיה טוב לו ההחלטה הייתה נמצאת בידיים מקצועיות ונקיות ככל האפשר. הממד השני שעולה מתוך העצמאות הארגונית של ארגוני הספורט מתמקד בחוסר האחידות בין ענפי הספורט ובין מדינות שונות. ואכן כשבוחנים את ההחלטות, בולטים לעין הפערים בין האיגודים השונים. מבחינה תאורטית יכול להיווצר מצב אבסורדי שבו שתי קבוצות מאותה העיר – האחת כדורסל והשנייה כדורגל – מסרבות להגיע לישראל: קבוצת הכדורסל תיענש בגלל סירובה, ואילו שכנתה שמשחקת כדורגל, סירובה יקבל תוקף חוקי.

גם כשמשווים את יחסם של איגודי הספורט לישראל ליחסם למדינות מוכות טרור אחרות בולט חוסר האחידות. המדיניות שנקטו מקצת גופי הספורט כלפי ישראל הייתה חריגה יחסית לזמן ולמדינות אחרות באירופה. סדרות הפיגועים בתורכיה, ספרד ורוסיה בתקופה המקבילה לא זכו להתייחסות רבה של ארגוני הספורט כלל ועיקר. לאחר פיגוע הרכבות במדריד במרס 2004, שגרם למותם של כמעט 200 בני אדם, ביקשו הקבוצות הספרדיות עצמן להימנע מאירוח משחקים שנועדו להתקיים בסמוך. במסמך רשמי של אופ"א מאותו היום נכתב כי דווקא בנסיבות הנוכחיות יש להמשיך ולנהל את אירועי הספורט כסדרם כדי להראות לעולם את רוח הספורט האמתית. העובדה שבספרד בוצעו באותה התקופה 68 פיגועי טרור וברוסיה נהרגו באותו זמן 791 בני אדם מפיגועי טרור רק מדגישה את הקושי שעולה מתוך קבלת ההחלטות בארגוני הספורט.

עם זאת אין בשורות אלו כדי להמעיט מייחודיותו של המקרה הישראלי. גודלה של ישראל אינו מאפשר לנתק אירוע בירושלים מהקורה בתל-אביב. מה שכן אפשרי למשל ברוסיה, שם בוצעו מרבית הפיגועים באזור הצי'ני, המרוחק שעות ממוסקבה, או בספרד, שם רוב האירועים התרחשו בצפון המדינה, מרחק ניכר מהבירה. נוסף על כך כמות הפיגועים בישראל גדולה משמעותית מהכמות במדינות אחרות. המספרים מורים על יותר מ-130 פיגועי התאבדות בשנים הנבחנו¹², מלבד זאת הסכסוך הישראלי-ערבי נמצא כבר שנים בראש סדר יומן של מהדורות החדשות בארץ ובעולם, וכל התרחשות בו זוכה לסיקור ותפוצה גדולים. ייתכן שבשל כך מגלים ראשי האיגודים רגישות-יתר למקרה הישראלי ונזהרים מלהסתכן.

ואף על פי כן גם כשמביאים בחשבון את הנתונים וההסברים האובייקטיביים, קשה להתעלם משרירות הלב ומהמוסר הכפול שנוקטות התאחדויות אחדות. למשל, נאסר על

קבוצת הכדורגל מאשדוד, ששיחקה במפעל ה"אינטרטוטו" האירופי, לארח משחק עם יריבה צ'כית בביתה. אופ"א לא הייתה מוכנה שהקבוצות ישחקו במגרש ניטרלי ולמעשה הכריחה את אשדוד לשחק את משחקה הביתי במגרשם של הצ'כים שעמם הם מתמודדים (עמיקם, 2002.06.18). אף שהצהירה כי קבוצות שירצו יוכלו להגיע לישראל, סירבה אופ"א לבקשתן של קבוצות להגיע ולשחק בישראל עם מכבי חיפה בליגת האלופות. אולם נראה שהדברים הגיעו לשיאם עת התאפשרה החזרת המשחקים לישראל. אופ"א אישרה קיום משחקים באזור תל-אביב בלבד, בשל קרבתה לשדה התעופה הבין-לאומי בישראל, אף שזו הייתה מוקד מרכזי לפיגועי הטרור, ואחד הפיגועים בעיר הוא שבישר את האיסור לארח משחקים. לראשונה הכירה אופ"א באפשרות לחלק את ישראל לאזורי משנה. עד אז למרות בקשות שעלו מצד גורמים בישראל סירבה אופ"א לאפשר לקבוצות ישראליות לארח משחקים באזורים אחרים בישראל (למשל אילת, הצמודה לשדה תעופה ושבה לא היו פיגועי טרור עד אז). אולם מלבד זאת קבוצות רבות שבאו לשחק בישראל נסעו לטיולים ברחבי הארץ, כולל בירושלים, אך שבו לשחק באזור תל-אביב. למשל, קבוצת הכדורגל השוודית ממאלמו נסעה לביקור בכותל המערבי בירושלים ערב המשחק עם מכבי חיפה. כל זה בשל האיסור לקיים משחקי כדורגל בירושלים, על פי החלטת אופ"א.

כאשר מועדוני ספורט מבינים כי הכרעות מן הסוג הזה מתקבלות בצורה שרירותית, אין זה מפתיע כי קיימים גם מקרים שבהם קבוצות מבקשות מהאיגוד לבטל את ההגעה לישראל אף על פי שמצבן בבית לא בהכרח טוב יותר (ולנסיה מספרד או אולקר מאיסטנבול). אין זה מפתיע גם שקבוצות שולחות בקשות לדחייה או להעברת משחקים שנועדו להתקיים בישראל, כמעין בלון ניסוי, בניסיון להשיג יתרון ספורטיבי מסוים תוך כדי ניצול המצב הביטחוני. דוגמה ברורה לכך היא קבוצת הכדורגל האנגלית מניוקאסל, שהודיעה לאופ"א שהיא חוששת להגיע לישראל ומבקשת להעביר את המשחק עם בני-סכנין למגרש ניטרלי אף שלא היה בישראל אירוע חריג באותו הזמן. לכאורה, העובדה שבתחילת אותו שבוע פוטר מאמן הקבוצה האנגלית, נותנת יסוד סביר להניח שהדאגה האמתית של האנגלים נבעה מהעובדה שעדיין לא נמצא מאמן מחליף, והפסד בארץ עלול להוציא אותם ממעגל המשחקים היוקרתי.

עם זאת אין להתייחס בביטול לשחקנים שמסרבים להגיע לישראל בגלל המצב הביטחוני. ברוב המקרים אפשר להניח שמדובר בחששות כנים, שאולי נוספות עליהם גם סיבות אחרות. בניגוד להנהלות או קבוצות שלמות, קשה להניח ששחקנים בודדים יעשו צעד, שאין ספק שיפגע בהם ספורטיבית, כלכלית ותדמיתית, רק כדי להעביר את המשחק מישראל. הרי גם שחקנים זרים ששיחקו בקבוצות ישראליות עזבו את הארץ בגלל המצב. זוויית אחרת לעיסוק בנהלים קשורה לדרישה לשקיפות ארגונית של מוסדות הספורט. העובדות מלמדות שגם כאשר נערכים סבבי התייעצות של ארגוני הספורט עם גורמים מדיניים (למשל המלצות משרדי החוץ), המידע אינו נחשף באופן סדיר, גם לא לנוגעים המידיים בדבר. ערפול מערכות השיקולים וקבלת ההחלטות אינו מוסיף לתחושת הביטחון של הגורמים המעורבים כי ההחלטות נקיות משיקולים זרים.

הסברים לפערים בין איגודי הספורט

בניסיון לעמוד על הסיבות להבדלים המשמעותיים בקבלת ההחלטות של האיגודים השונים עולים שני הסברים מרכזיים אשר מחדדים את הסובייקטיביות ואת קלות הדעת של ההכרעות בנושאים כה מהותיים: המשקל הסגולי שתופסת ישראל בכל אחד מענפי הספורט במפה העולמית הוא הסבר מרכזי לפער במדיניות האיגודים השונים בנוגע לקיום משחקים בישראל. בענפי הכדורסל והטניס, שבהם ישראל נחשבת לגורם חשוב,¹³ היא זוכה ליחס אוהד ומתחשב. בענפים האחרים שבהם הישגיה של ישראל בזירה הבין-לאומית שוליים, ההתחשבות בבעיותיה מוגבלת יותר והחלטה על הרחקת המשחקים מישראל הופכת קלה יותר.

עם זאת ההסבר הראשון במעלה למציאות הספורטיבית הלא עקיבה הוא הגורם הבין-אישי. משחקי הטניס והכדורסל התקיימו בישראל כסדרם הודות ליחסים הטובים ולהערכה הרבה שלה זוכים איאן פרומן ושמעון מזרחי באיגודי הטניס והכדורסל הבין-לאומיים, בהתאמה.¹⁴ ענף הכדורסל הוא אולי הדוגמה הבולטת ביותר, והצלחתו לשמור על מסגרת המשחקים בישראל, עד כדי אירוח משחקי גמר אליפות אירופה בכדורסל לקבוצות בתל-אביב, קשורה ישירות למעמדו של יו"ר קבוצת הכדורסל של מכבי תל-אביב וממלא מקום איגוד הכדורסל הישראלי שמעון מזרחי במוסדות הכדורסל האירופיים. גם לקשריו ארוכי השנים של יו"ר איגוד הטניס הישראלי הוותיק, איאן פרומן, היה חלק נכבד בהשאת משחקי הטניס בארץ. צדה השני של המטבע נחשף בהתנהלות מוסדות ענף הכדורסל. עדותו של יו"ר ההתאחדות הישראלית ולצדה הנתונים שעולים מסקירת העיתונות מלמדים כי למנכ"ל אופ"א גרהארד אייגנר הייתה השפעה רבה על המציאות הספורטיבית בישראל. העובדה כי החזרת המשחקים לישראל התאפשרה רק לאחר החלפתו מלמדת על משקלו האישי בסוגיה. גם בענף הכדורעף מעיד יו"ר האיגוד הישראלי שהיחסים עם ראש האיגוד האירופי היו בעייתיים, ולכן האחרון לא יצא מגדרו בניסיון לסייע לישראל. על רקע המשמעויות הרחבות של אירוח אירועי ספורט מובן כי דרישה למערכת קבלת החלטות שקופה ותקינה היא הגיונית ומובנת. מסקנתו העיקרית של המחקר הנוכחי היא אפוא כי מי שצריך להחליט בארגוני הספורט בנושאים ביטחוניים הם אנשי מקצוע. כשאלו יהיו פני הדברים, סביר להניח כי יהיה אפשר לראות גם אחידות רבה יותר בין הגופים.

הערות

- 1 פירוט ההסברים לאטרקטיביות של הספורט כקרקע לפיגועי טרור מאפשר הבנה רחבה של מקומו של הספורט בחברה. עם זאת במציאות ההסברים ברובם שלובים זה בזה וההבחנה ביניהם אינה חדה ומוחלטת.
- 2 ואולם יש הסוברים, כמו רושה (Roche, 2000), כי הנחה זו נוטה להמעיט בערכן של שתי סוגיות: האחת, אירועים אלה הם ביזמת מנהיגות המדינה או המנהיגות המקומית, והם שנהנים מהעצמה ומהיוקרה הנלווית אליהם. אזורחי העיר נהנים לכל היותר בטווח הארוך, ולרוב אין מתייעצים עמם בקביעת אופי האירוע או פרטיו. השנייה, ההיבט האזרחי נושא בחובו בעיקר מחויבויות המתבטאות יותר בהוצאות ופחות בהטבות וסמכויות. תפקידם של האזרחים הוא להיות "מארחים טובים", ופירוש הדבר שעליהם לעבוד להפקת האירוע ולשלם את ההוצאות מכיסם. תפקיד המארחים מתבטא גם בדרכים לא רשמיות: מצפים מתושבי המקום לספק עבודה בהתנדבות ולהיות קהל לאירוע. הם גם תורמים לעיתים את ההכנסות כרוכשי כרטיסים. גם אם תושבי המקום רואים באור חיובי את האירוע המתקיים בעירם, אין ספק שהדבר כרוך בעלויות נכבדות מכיסם הפרטי.
- 3 גם ערים רבות ברחבי העולם תומכות בקבוצות הייצוג של קהילתן ובספורטאים המייצגים אותן בתחרויות לאומיות ובין-לאומיות. לא נדיר למצוא ברבות מהערים הגדולות בצפון אמריקה שלטים בכניסה לעיר המציינים כי "זה עתה נכנסת לביתם של אלופי המדינה" בענפי ספורט רבים (Whitson & Macintosh, 1996).
- 4 המשחק כאמור היה במסגרת המוקדמות לגביע העולם, ולפיכך הגוף האחראי לקיום התחרויות, הוא ארגון הכדורגל הבין-לאומי (פיפ"א) ולא הארגון האירופי (אופ"א).
- 5 בפיגועים הבולטים באותה השנה היו הפיגוע ב"דולפינריום" בתל-אביב, בתחילת יוני 2001, שבו נהרגו 22 בני אדם, ישראלים וזרים, והפיגוע במסעדת "סבארו" שבירושלים, באוגוסט 2001, שבו נהרגו 15 אזרחים ישראלים.
- 6 השוואת גודלם של פיגועי טרור בעייתית ומורכבת. ההנחה שמספר ההרוגים בפיגוע מלמד על גודלו אינה מביאה בחשבון נזקים והשלכות אחרות שיכולות להיגזר מהפיגוע. עם זאת האירוע ב"סי-פוד מרקט" היה פיגוע ירי ולא כלל פיצוצים של מטעני חבלה, בדומה לפיגועים אחרים באותה התקופה.
- 7 פיגועים שאירעו בתקופת הזמן הנדונה היו פיגועי טרור בחיפה (מרס), בראשון לציון (מאי) ובירושלים (יוני). הפיגוע במלון "פארק" בנתניה בערב ליל הסדר היהודי היה משמעותי במיוחד וגרר תגובה צבאית ישראלית.
- 8 פיפ"א היא הגוף העליון לניהול הכדורגל העולמי, ולכן מבחינה היררכית אופ"א האירופית נמצאת מתחתיו כמו חמישה ארגוני אזורים אחרים.

- 9 עוד קודם לכן, ראוי לציין שבשנת 2003 נאלצו קבוצות ישראליות לארח את משחקיהן מחוץ לבית, אלא שכאן הסיבה הייתה המלחמה בעיראק ולא הטרור המקומי בשטחי המדינה. גם ה"פיינל-פור" של הליגה האדריאטית (ליגה אזורית קטנה שבה השתתפה מכבי תל-אביב משך זמן קצר) הועתק מתל-אביב ללובליאנה עקב המלחמה (סהר, 22.03.04, ה' 3). בעניין הזה חשוב להדגיש כי אירוח משחקי ה"פיינל-פור" של ה"יורוליג" ב-2004, שעליו נלחמה כל כך מכבי תל-אביב, איננו דומה כלל ועיקר ל"פיינל-פור" האדריאטי לא ברמת הקבוצות, לא בכספים שמושקעים במפעל ולא ביוקרתו.
- 10 בין השאר תמכה הממשלה הספרדית החדשה ביציאת הכוח הבין-לאומי מעיראק.
- 11 הנתונים נלקחו מהמכון למדיניות נגד הטרור (ICT), במרכז הביתחומי בהרצליה.
- 12 הנתונים נלקחו מתוך מאגר המידע של המרכז למורשת המודיעין
http://www.intelligence.org.il/sp/10_04/four.htm#2
- 13 בכדורסל ההצלחות והעניין שמעוררות מכבי תל-אביב והפועל ירושלים בזירה האירופית גבוהים בכל קנה מידה. בטניס יש נציגות ישראלית כמעט מתמדת בצמרת טניס הגברים (הראל לוי ואחריו דודי סלע), בטניס הנשים (אנה סמשנובה, שחר פאר וציפי אובזילר) ובמשחקי הזוגות (אנדי רם ויוני ארליך).
- 14 שמעון מזרחי מכהן כממלא מקום יו"ר איגוד הכדורסל, אך נחשב לאדם החזק באיגוד.

רשימת המקורות

- אלמוג, ע. (1998). מ"כיבוש ההר" לכיבוש השער: מהפכת הספורט המקצועני בישראל והשפעתה על התרבות. **מפנה**, 23, 32-37.
- אלפרוביץ, א. (2002). ישראל והתנועה האולימפית – לא רק ספורט. בתוך: ח. קאופמן וח. חריף (עורכים), **תרבות הגוף והספורט בישראל במאה העשרים** (עמ' 301-318). ירושלים: יד יצחק בן-צבי.
- בית לוי, ר. (2004, 25 במרץ). כשהטרור רחוק הוא כואב פחות. **הארץ**, ספורט, א'17.
- ברגרפריינד, ד., דסקל, א., וגולדברג, א. (2004, 22 באפריל). החלק הקשה מאחורינו, עכשיו נותר רק להתמודד מול צרפת ואירלנד. **הארץ**, א'15.
- גוזגל, מ. (2003, 16 ביוני). ספ בלאטר: מבטיח להחזיר המשחקים לישראל. זמין ב: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-2657834,00.html>
- גלילי, י. (2003). יד אליהו על ההדסון. **פנים**, 25, 24-30.
- גלילי, י. לידור, ר., ובן-פורת, א. (2009). **במגרש המשחקים: ספורט וחברה בתחילת האלף השלישי**. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה
- גנור, ב. (1994). אסטרטגיית הטרור. **מערכות**, 340, 40-43.
- גנור, ב. (1999). טרורזים: הקשיים המושגיים להגדרתו. **נתיב – כתב-עת למחשבה מדינית ותרבות**, 68, 20-29.
- דסקל, י. (2004). שורשי האידיאולוגיה של הטרור הפלסטיני. **היבטים על טרור ומאבק בטרור** (עמ' 84-93). תל אביב: משרד הבטחון.
- דרור, י. (1972) **מדינות מטורפות**. תל אביב: מערכות.
- וימן, ג. (2004). תיאטרון הטרור: אתגרה הקשה של הדמוקרטיה. בתוך: **היבטים על טרור ומאבק בטרור** (עמ' 17-39). תל אביב: משרד הבטחון.
- ויינגרטן, ג. (2003). משולש מנצח: ספורט, טלוויזיה, כסף. **פנים**, 25, 42-48.
- חסיד, ש. (2003, 27 בפברואר). **אברהם לוי: נעשה הכל להבטיח את שלום האוהדים**. זמין ב: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-2461656,00.html>
- ידלין, ע. (2004). הבעייתיות שבהגדרת הטרור. בתוך: **היבטים על טרור ומאבק בטרור** (עמ' 7-16). תל אביב: משרד הבטחון.
- נאה, ר. (2004, 28 במרץ). סגן נשיא אולימפיאקוס עשוי להכריע את גורל הפיינל-פור. **ידיעות אחרונות**, ספורט, 15.
- נאה, ר. (2004, 30 במרץ). סראגוסה ביקשה רשמית לארח את הפיינל-פור. **ידיעות אחרונות**, ספורט, 3.

- סהר, א. (2004, 24 במרץ). ראשי ולנסיה הודיעו: לא מגיעים לתל אביב. **הארץ**, ספורט, ה'1.
- סהר, א. (2004, 29 במרץ). עם תיק עבה, לילות בלי שינה, שמעון מזרחי מתכוון למשפט חייו. **הארץ**, ספורט, ה'3.
- עמיקם, ר. (18.06.2004). מלחמת עולם. **מעריב**, מוסף שבת, 14-15.
- פיין, ס., וקניג, ע., ואבן, א. (2002). מדיניות הגירה במציאות גלובלית משתנה. **פרלמנט**, 38.
- פרי, ס., וצנציפר, נ. (2004, 06 במאי). אולימפיאדת הפחד. **ידיעות אחרונות**, 12-13.
- פריש, פ., ושומפלבי, א. (2001, 5 באוקטובר). **אוקראינה: ייתכן שהמטוס יורט ע"י טיל במהלך תרגיל צבאי**. זמין ב: <http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1171989,00.html>
- קופמן, ר. (2004, 24 במרץ). משחק עצבים. **הארץ**, ספורט, ה'3.
- שוידלר, א., וברגרפרינד, ד. (2003, 27 במאי). אופ"א עשויה לאשר אירוח משחקים בישראל בחגיגות ההתאחדות. **הארץ**, א'15.
- שיינמן, מ. (2004, 25 באפריל). משרד החוץ לשגרירים באירופה: טפחו את הקשר עם ההתאחדויות. **ידיעות אחרונות**, ספורט, 4.
- שפירא, א. (1997). **יהודים חדשים, יהודים ישנים**. תל אביב: עם עובד.
- One (2002, 30 באוגוסט). **אלכס פרגוסון: אני לא מפחד לבוא לישראל**. זמין ב: <http://www.one.co.il/next.asp?id=29248&Bz=3>
- Billings, A. C., & Eastman, S. T. (2003). Framing identities: Gender, ethnic, and national parity in network announcing of the 2002 Winter Olympics. **Journal of Communication**, 53, 569-586.
- Clark, K. (2004). Targeting the Olympics. **U.S News & World report**, 136, 34.
- Coakley, J. (2003). **Sport in society: Issue and controversy** (8th ed.). New-York: Mostby.
- Gilgoff, D. (2004). The meaning of Munich. **U.S News & World report**, 136, 39.
- Hagh, A. (2004). Terrorism vs. sports. **U.S News & World report**, 136, 40.
- Nevill, N., Balmer, N. J., & Williams, A. M. (2002). The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football. **Psychology of Sport and Exercise**, 3, 261-272.
- Neave, N., & Wolfson, S. (2003). Testosterone, territoriality, and the 'home advantage'. **Physiology and Behavior**, 78, 269-275

- Pollard, R. (2006). Worldwide regional variations in home advantage in association football. **Journal of Sports Sciences, 24**, 231-245.
- Rudd, A., & Stoll, S. K. (1998). Understanding sportsmanship. **Journal of Physical Education, Recreation & Dance, 9**, 38-42.
- Roche, M. (2000). **Mega-events and modernity: Olympics, expos and the construction of global culture**. London: Routledge
- Toohey, K., Taylor, T., & Lee, C. K. (2003). The FIFA World Cup 2002: The effects of terrorism on sport tourists. **Journal of Sport Tourism, 8**, 167-185.
- Wong, L. L., & Trumper, R. (2002). Global celebrity athletes and nationalism: football, hockey, and the representation of nation. **Journal of Sport & Social Issues, 26**, 168-194.
- Yaeger, D. (2004). How safe will it be? **Sports Illustrated, 101**, 61.